

УДК 316.46-057.874]:37.063-027.233.2(045)

**LEADERSHIP POSITION OF STUDENTS AS AN IMPORTANT
COMPONENT OF A SUCCESSFUL SCHOOL GRADUATE**
**ЛІДЕРСЬКА ПОЗИЦІЯ ШКОЛЯРІВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА УСПІШНОГО
ВИПУСКНИКА ШКОЛИ**

Pryshchepa S.M. / Прищепя С.М.

с.ped.s., as.prof. / к.пед.н., доц.

ORCID: 0000-0003-3483-1112

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,

Uman, 2 Sadova st., 20300

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

Умань, Садова, 2, 20300

Анотація. В статті проаналізовано сутність понять «лідер», «лідерство» та «лідерська позиція». Окреслено актуальність необхідності формування у закладах загальної середньої освіти лідерської позиції, продемонстровано важливість даної проблеми у нормативних документах, таких як Закон України «Про освіту», концепції Нової української школи. Проаналізовано групи лідерських якостей та подано їх характеристику. Обґрунтовано шляхи формування лідерської позиції школярів в закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: заклад загальної середньої освіти, лідер, лідерська позиція, концепція Нова українська школа, школярі.

Вступ.

Сучасний світ постійно ставить нові складніші вимоги до особистості, яка й так повинна бути розумною, самокритичною, творчою та з прагненням до саморозвитку. Вічні соціально-економічні та культурні перетворення вимагають від суспільства свідомих громадян, які були б здатні вирішувати нагальні проблеми людства та більше того мотивувати інших до змін. Вдалим прикладом цьому є Нова українська школа [4]. НУШ відходить від односторонньої авторитарної комунікації і будується на основі авторитету вчителя і довіри до нього. Нова українська школа базується на багатьох важливих принципах, серед них повага до особистості, доброзичливість і позитивне ставлення, довіра у відносинах, діалог-взаємодія-взаємоповага, розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків), принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Проблему розвитку лідерських якостей досліджувало багато вчених. Серед них: Д. Алфімов, В. Врум, М. Вебер, П. Друкер, М. Маскон, В. Мороз, І. Пескова, В. Сбитнева, С. Сміт, Л. Уманський, О. Уманський, Ф. Фідлер, В. Ягоднікова та ін. Однак важливим залишається необхідність виховання лідерської позиції у школярів та елементарна відсутність технології виховання у закладах освіти. У окремих випадках це недостатнє використання можливостей системи освіти для формування лідерських якостей.

Мета статті – визначити важливість та необхідність формування у школярів лідерської позиції, особливості її розвитку.

Основний текст.

Тема лідерства залишається актуальною протягом багатьох століть, адже ще ранні філософи наділяли лідера діловими рисами (Аристотель, Конфуцій, Плутарх, Горгій, Протагор, Гіппій, Продик та ін.), уміннями глибоко проникати в характер і почуття своїх працівників, красномовства, добродійності, переконання людей (Конфуцій, Платон, Сократ та ін.).

Римська педагогіка, яка мала за мету підготувати кадри для управління імперією, була спрямована на виховання таких якостей особистості, як вдумливість, ґрунтовність, честолобство, подолання сором'язливості.

Аналіз досліджень ХХ-початку ХХІ століття свідчить про одностайність учених у тому, що лідером стає найбільш ініціативна, активна й досвідчена особистість, яка цілеспрямовано прагне стати лідером. При цьому вважається, що лідер однієї групи зовсім не обов'язково стане лідером іншої групи, маючи від народження певні задатки, людина не обов'язково стає лідером, для цього їй необхідно вміти реалізувати наявні в неї можливості.

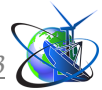
Термін «лідер» походить від англійського слова «lead», що буквально означає «вести, керувати» [1, с. 659]. О. Віханський та О. Наумов визначають поняття «лідер» як той, що веде за собою [2]. Новий український тлумачний словник дає таке визначення: «лідерство – це поняття для позначення істотного параметру процесу структуризації соціальної групи або суспільного класу» [6, с. 555]. В такому контексті лідерство становить собою базовий механізм, що створює умови для диференціації соціальної діяльності та передбачає досягнення лідируючого положення певною людиною (індивідуальне лідерство) або певною групою (групове лідерство) стосовно інших членів більшої групи або популяції. В термінах аналізу міжособистісних відносин лідерство є тривалим, а не миттєвим проявом влади, що частіше за все поєднується з характеристиками особистості лідера як суб'єкта [3].

С. Максименко відзначає, що лідер може бути формальним та неформальним [5, с. 13]. Формальним є лідер, що впливає на інших, спираючись на свої посадові обов'язки, а неформальним є лідер, що здійснює вплив на послідовників, спираючись на свої особистісні якості та здібності.

Дослідники, що вивчали формування різних типів позицій у школярів та юнаків, підкреслюють, що позиція являє собою складне особистісне утворення, що формується під впливом знань, практичного досвіду, мотивів та цінностей людини.

Отже, лідерство – це міжособистісний феномен, особливий вид людської діяльності, що відрізняється від адміністративної паперової роботи і планування. Лідерство не є зовнішнім утворенням, воно виникає в процесі взаємодії між людьми природно, а не створюється для них штучно. Поняття лідерства відображає взаємини людей, і описує процес групової взаємодії при досягненні спільної мети. Узагальнюючи викладене, пропонуємо таке визначення: лідерство є результатом взаємовідносин між лідером та членами групи, що здійснюють взаємні впливи і поєднані спільним прагненням до досягнення результату.

Лідерська позиція проявляється через лідерську поведінку і діяльність.

Вона обумовлюється системою цінностей, ідеалів, відображаючи характер потреб, мотивів і переконань особистості

О. Павлова виокремлює такі групи лідерських якостей:

1) інтелектуальні, що забезпечують здатність людини пристосовуватися до нових життєвих умов, досягати “рівноваги” із середовищем, проявляти універсальну адаптивність;

2) організаторські, що є необхідною передумовою оволодіння індивідом організаторською діяльністю;

3) креативні, які дозволяють особистості досягти успішності у виконанні діяльності, результатом якої є новий та оригінальний продукт;

4) комунікативні, що проявляються у сфері спілкування та сприяють успішності особистості в різних видах діяльності [7].

Для успішного формування у закладах загальної середньої освіти використання в освітньому процесі різних методів: бесіди, диспути, метод прикладу (конкретні приклади з життя відомих лідерів, дозволять студентам глибше зрозуміти сутність та можливості лідерської позиції)

Лідерська позиція проявляється через лідерську поведінку і діяльність. Вона обумовлюється системою цінностей, ідеалів, відображаючи характер потреб, мотивів і переконань особистості.

Сучасні умови життя вимагають і нової якості освіти. Провідним орієнтиром у вихованні особистості стає не тільки здатність приймати самостійні рішення, а й передбачати наслідки, нести за них відповідальність. Багато учнів мають прихований потенціал лідерства, проте вони не розкривають його з різних причин. Наслідком цього є зниження зацікавленості в спілкуванні з людьми, відсутність навичок взаємодії, співпраці й партнерства. З цієї причини необхідно розробляти і впроваджувати систему навчання, яка готує майбутніх лідерів.

Вплив сім'ї та школи на виховання у дітей особистісних якостей лідера стає ефективним за умов: створення соціальноосвітнього простору взаємодії сім'ї і школи; участь у колективно-групових формах роботи учнів, педагогів та батьків; активне включення школярів у процес самовиховання, самооцінки, саморозвитку.

Ефективність процесу формування лідерської позиції школярів можна суттєво підвищити за дотриманням таких умов:

- високого теоретичного та практичного рівня підготовки вчителів та батьків;
- впровадження проєктної діяльності в освітній процес;
- участі дітей в учнівському самоврядуванні, проведенні класних та позакласних годин, факультативів, тренінгів; участі у творчій діяльності (конкурсах, КТС, іграх);
- використання в освітньому процесі завдань дискусійного характеру, що дають змогу обґрунтувати різні точки зору;
- урахування позицій школярів та стимулювання їхньої активності у спілкуванні та взаємодії з іншими під час бесід, дискусій, виховних

заходів, формування в учнів навичок критично аналізувати суспільну думку, висловлювати власні думки.

Висновки.

Глобальні соціальні зміни сучасного світу вимагають від молоді вміння адаптуватися до нових умов і, що більш важливо, здатності включатися в життя на рівні суб'єкта соціальних змін. Спостерігаємо необхідність у вихованні компетентної, мобільної, конкурентоспроможної особистості. Потрібні нові гуманістично орієнтовані молоді лідери, здатні до продуктивного співробітництва, продукування неординарних ідей, готові до прийняття рішень і несення відповідальності за себе та свою діяльність. Отже, важливість розвитку лідерських якостей студентської молоді в наш час є беззаперечною.

Література:

1. Англо-український словник: у 2 т. Т. 1. / укладач М. І. Балла. К. : Освіта, 1996. Т.1. 752 с.
2. Віханський О. С. Менеджмент: посібник. – 3-е вид. К.: Наука, 2013. 528 с.
3. Кокун О. М. Чинники розвитку лідерських якостей курсантів. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2019. №. 14 (1). С. 146-152.
4. Концепція «Нова українська школа» / Л. Гриневич, О.Елькін, С. Калашнікова, І. Кобернік [та ін.]. К., 2016. 34 с.
5. Максименко С. Д. Лідерство як функція професійної психологічної компетентності особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2020. Вип. 24. С. 7-16.
6. Новий український тлумачний словник: близько 20 000 слів і словосполучень / [уклад.: Н. Д. Кусайкіна, Ю. С. Цибульник]; за заг. ред. В. В. Дубічинського. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2010. 608 с.
7. Павлова О. А. Соціально-педагогічні умови реалізації лідерського потенціалу старших підлітків в колективі: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук, 2014. 165 с.

References:

1. Anhlo-ukrayins'kyu slovnyk (1996). [English-Ukrainian dictionary]. [in Ukrainian].
2. Vikhanskyu O. S. (2013) Menedzhment [Management]. [in Ukrainian].
3. Kokun O. M. (2019) Chynnyky rozvytku lider's'kykh yakostey kursantiv [Development factors of leadership qualities of cadets]. [in Ukrainian].
4. Kontseptsiya «Nova ukrayins'ka shkola» (2016) [The "New Ukrainian School" concept]. [in Ukrainian].
5. Maksymenko S. D. (2020) Liderstvo yak funktsiya profesiynoyi psykhologichnoyi kompetentnosti osobystosti [Leadership as a function of professional psychological competence of the individual]. [in Ukrainian].
6. Novyy ukrayins'kyu tлумachnyy slovnyk (2017) [New Ukrainian explanatory dictionary]. [in Ukrainian].
7. Pavlova O. A. Sotsial'no-pedahohichni umovy realizatsiyi lider's'koho potentsialu starshykh pidlitkiv v kolektyvi (2014) [Socio-pedagogical conditions for realizing the leadership potential of older teenagers in a team]. [in Ukrainian].

Abstract. *The article analyzes the essence of the concepts “leader”, “leadership” and “leadership position”. The topicality of the need to form a leadership position in institutions of general secondary education is outlined, the importance of this problem in normative documents, such as the Law of Ukraine “On Education”, the concept of the New Ukrainian School, is demonstrated. Groups of leadership qualities are analyzed and their characteristics are presented. The ways of forming the leadership position of schoolchildren in institutions of general secondary education are substantiated.*

Key words: *general secondary education institution, leader, leadership position, New Ukrainian school concept, schoolchildren.*

Стаття відправлена: 04.04.2023 р.
© Прищеп С.М.